

Сморочинська О. О.

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ

У статті розглянуто соціокультурний аспект фахової підготовки майбутніх судноводіїв, визначено соціокультурний компонент професійно орієнтованих дисциплін вищих морських навчальних закладів.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, фахова підготовка, професійно орієнтована дисципліна.

В статье рассматривается социокультурный аспект профессиональной подготовки будущих судоводителей, в том числе определен социокультурный компонент профильных дисциплин высших морских учебных заведений.

Ключевые слова: социокультурная компетенция, профессиональная подготовка, профессионально ориентированная дисциплина.

The article studies the sociocultural aspect of future deck officers' professional training, including the sociocultural component of professionally oriented subjects of higher maritime educational institutions.

Keywords: sociocultural competence, professional training, professionally oriented subject.

Із зміною пріоритетів розвитку сучасної освіти та міжнародної співпраці формування соціокультурної компетенції як одного з показників готовності особистості до міжкультурної взаємодії відіграє все важливішу роль у професійній підготовці майбутніх спеціалістів у вищих навчальних закладах. Соціокультурна освітня парадигма пов'язана в першу чергу з динамікою сучасного суспільства та інформаційним оновленням його потенціалу. Основою такого суспільства, на думку О. В. Квасник, повинна стати гуманітарно-технічна еліта, яка безпосередньо буде носієм гуманістичних, а головне – актуальних для сучасного життя соціокультурних цінностей [3, с. 119]. Це, на нашу думку, зумовлює включення у професійну підготовку майбутніх судноводіїв такого елемента, як розвиток соціокультурної компетенції.

Проблема підготовки фахівців морського транспорту, здатних ефективно працювати в умовах внутрішньої та міжнародної конкуренції, визначати цілі, нести відповідальність за свою роботу, здійснювати діяльність у мультинаціональному екіпажі, приймати рішення організаційного плану, розуміти та переконувати інших, долати конфлікти й непорозуміння, набуває особливої актуальності.

Вирішення проблем удосконалення підготовки висококваліфікованих судноводіїв та підвищення якості навчання у морських навчальних закладах на цьому етапі потребує пошуку практичних рішень. Найбільш перспективним є знаходження внутрішніх шляхів до ефективного здійснення навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Проблемі готовності до здійснення міжкультурної комунікації присвячено значну кількість робіт таких вчених, як Н. Ф. Бориско, І. А. Воробйова, Є. М. Верещагін, Л. П. Голованчук, Р. О. Гришкова, Ю. В. Кузьменко, Л. П. Рудакова, В. В. Сафонова, О. І. Селіванова, П. В. Сисоєв, В. М. Топалова та ін.

Вузькопрофесійній підготовці майбутніх морських спеціалістів присвячено лише декілька робіт. Наприклад, О. М. Гушчін [2] у своєму дисертаційному дослідженні зосередився на вивченні чинників, які впливають на згуртованість багатонаціонального корабельного екіпажу, а також на пошуку шляхів удосконалення взаємин у такому колективі. С. В. Козак [4] у своїй роботі аналізувала комунікативну компетенцію майбутніх морських спеціалістів. Підготовка обслуговуючого персоналу морського транспорту була розглянута у дослідженні С. В. Ситнік [5], але сфера організації сервісу є другорядною на судні у порівнянні з основними професійними морськими операціями.

Виділення невирішених частин. Як бачимо, лише дисертаційне дослідження С. В. Козак присвячене проблемі формування комунікативної компетенції майбутніх моряків. Оскільки в її праці розглядається питання навчання особливостей національно-культурного характеру в усіх видах мовленнєвої діяльності, ми вважаємо, що проблема формування соціокультурної компетенції як компонента комунікативної компетенції в судноводіїв у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін все ще залишається актуальною та потребує подальшого дослідження.

Мета статті – визначити соціокультурний компонент у фаховій підготовці майбутніх судноводіїв у процесі викладання професійно орієнтованих дисциплін.

Аналізуючи документ, який безпосередньо регламентує мінімальні вимоги до освіти судноводіїв, а саме Міжнародну конвенцію з підготовки, дипломування моряків та несення вахти (ПДМНВ) 1978 року з поправками 1995 та 2010 років, ми можемо зазначити, що у ньому узагальнюються вимоги до якостей

випускників морських вишів, які будуть жити та працювати в мультинаціональному екіпажі, а саме:

- долати культурні стереотипи, які можуть загрожувати ефективній роботі мультинаціонального екіпажу;
- вміти аналізувати дії людей з усвідомленням, що їхні традиції, свята, звичаї, мова відрізняються;
- гнучко адаптуватись до різних ситуацій на борту судна;
- знаходити альтернативні варіанти та приймати відповідальні рішення в умовах невизначеності;
- вміти працювати в команді, бути комунікабельною людиною, яка здатна ефективно адаптуватись до різних умов.

Згідно з Галузевим стандартом вищої освіти України з напрямку підготовки "Морський та річковий транспорт" професійного спрямування "Судноводіння" усі дисципліни навчального плану розподіляються на 3 цикли підготовки:

- цикл соціально-гуманітарної підготовки;
- цикл фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки;
- цикл професійної (професійно орієнтованої) та практичної підготовки [1].

У ході нашого аналізу, який проводився на базі Херсонської державної морської академії, виходячи з того, що нас цікавить зміст соціокультурної компетенції у фаховій підготовці студентів, ми проаналізували навчальні плани факультету судноводіння на предмет наявності в них соціокультурного компонента, щоб з'ясувати, які саме соціокультурні знання та навички комунікативної поведінки можуть отримати випускники цього факультету та використати в подальшій роботі. Результати здійсненого аналізу свідчать, що, відповідно до програм та робочих навчальних планів, студенти-судноводії мають прослухати певний курс дисциплін, які містять соціокультурний компонент. На факультеті судноводіння це: "Організація та управління екіпажем", "Управління ресурсами навігаційного містка", "Застосування міжнародних конвенцій на борту судна", "Практика несення штурманської вахти" та "Англійська мова (за професійним спрямуванням)" (табл. 1.). У таблиці 1 подано перелік навчальних дисциплін, типові задачі діяльності, а також подано зміст соціокультурних умінь.

Таблиця 1
Соціокультурний компонент фахових дисциплін

Навчальна дисципліна	Назва типової задачі діяльності	Зміст соціокультурного умінь
Практика несення штурманської вахти	Взаємодія судноводів на вахті	Розвивати прагнення до успіху, кар'єри, самостійності у професійній діяльності підлеглих.
Управління ресурсами навігаційного містка	Здійснення особистої діяльності	Ураховувати добрі традиції професійної етики. Визначати своє місце та роль у соціально-професійній діяльності.
Організація та управління екіпажем	Особа, як складова колективної діяльності	Ставитись один одного як до особистості, а не як до суб'єкта виховання. Формувати розуміння вселенської єдності націй, спільності планетарного мислення, відповідальності за особисте життя та усього живого у всесвіті. Оцінювати результати особистої діяльності з точки зору ступеня досягнення її часткових та загальних цілей. Підтримувати добрі людські стосунки на судні. Виконувати умови найма, індивідуальні права та обов'язки, запобігати зловживання ліками, алкоголем та наркотиками.
Застосування міжнародних конвенцій на борту судна	Самостійне визначення цілей та задач особистої діяльності	Нагромаджувати, засвоювати інформацію та виробляти практичні навички у соціально-професійної діяльності. Прагматично, пізнавально прагнути до самоствердження у ближньому середовищі та досягати у цьому досконалості. Корегувати мету особистої діяльності та її структуру з точки зору відповідальності чинному законодавству України та чинним міжнародним угодам.
Англійська мова (за професійним спрямуванням)	Використання англійської мови у письмовій та усній формах	Використовувати належний професійний та діловий словниковий запас для підтримки зв'язку з іншими суднами, береговими станціями та особами командного складу в екіпажі з різними мовами. Встановлювати безперервну радіовахту на міжнародних частотах.

Отже, функцію універсального засобу для реалізації формування соціокультурної компетенції у майбутніх судноводів виконують професійно орієнтовані дисципліни, подані в таблиці. Таким чином, залучення матеріалів про культурні особливості значно підвищує мотивацію навчання, тому що студенти не лише оволодівають програмним матеріалом, але й знайомляться з невідомими фактами культури,

що, безперечно, стимулює їх інтерес. Тому процес навчання з урахуванням соціокультурних знань стає особливо ефективним.

Перспективи подальших розвідок. Подальші розвідки варто проводити в напрямі дослідження між-предметних зв'язків фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх судноводіїв.

Література:

1. Галузевий стандарт вищої освіти. Напрямок підготовки 6. 070104 Морський та річковий транспорт. – Офіц. вид. – К. : “ВидавІнформ” ОНМА, 2010. – 14 с. – (Міністерство освіти і науки України).
2. Гуцин А. Н. Сплочение многонационального корабельного коллектива [Текст]: дис... канд. пед. наук: 13. 00. 01 / Гуцин Алексей Николаевич; Гуманитарная академия Вооруженных Сил. – М., 1994. – 213 с.
3. Квасник О. В. Соціокультурна компетентність як провідний чинник адаптації майбутнього інженера у професійній сфері / О. В. Квасник // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2008. – № 4. – С. 115–121.
4. Козак С. В. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции будущих специалистов морского флота [Текст] : автореф. дис... канд. пед. наук: 13. 00. 04 / Козак Светлана Васильевна; Одесский национальный ун-т им. И. И. Мечникова. – О., 2001. – 20 с.
5. Ситнік С. В. Психологічна підготовка обслуговуючого персоналу морського транспорту в системі навчальної діяльності студентів профтехучилища [Текст]: дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Ситнік Світлана Володимирівна; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2000. – 209 с.